

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א פרשת כי תשא תשפ"ד (20)

לא להתפעל ממעשי נסים

שעה יתרחש לו נס ויהי לו שמן לבשל את העיקרים. והוא דבר מבהיל שא"א להתפעל כלום ממעשי נסים, יתכן שהקב"ה יעשה נס לאדם חוטא כדי שיוכל לחטוא ויתחייב בזה עונש כרת. והוא כעין ד' רבנו נסים גאון הידועים בכרכות ד"ט א' המובאים בשיטמ"ק פ' הזהב (ב"מ דנ"ט ב') "שלא היתה הכונה אלא לנסות את החכמים אם יניחו הקבלה שבידם והגמרא שבפיהם בשביל בת קול ואם לאו ודומה למה שכתב (דברים יג) כי מנסה ה' אלהיכם אתכם".

וּבְמִתְקַנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כְמוֹהוּ וְגו' אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כְּמוֹהוּ וְגו' וְנִקְרַת מַעֲשֵׂיו (ל, ל"ג-ל"ב)

הנה המפטם את השמן הוא אחד מל"ו כריתות שבתורה, ובאמת נחלקו תנאים איך היו עושים את שמן המשחה ולר"י הי' נעשה בנס, דבלא"ה אפי' לסוך את העיקרים אינו מספיק. וא"כ איך שייך לעבור על לאו זה, שחייבים עליו דווקא אם עושה 'כמוהו' ממש. ואמר בזה מו"ח מרן זצ"ל, שזה לעומת זה עשה אלוקים, וניתן לומר כי אם ח"ו יבא א' לפטם את השמן באיסור כרת, באותה

"עכשיו שנברא ימשמש במעשיו"

לא פחות מועילה. הקב"ה חקק אצל הצפור תכונה של זהירות תמידית מסכנה, והיא כל הזמן מסתכלת לכל הכיוונים לראות שאין היא מותקפת. טבע זה של זהירות בלתי פוסקת, הוא ההגנה הטובה שהוטבעה בה. ויש להבין, שכך גם צריכה להיות ההגנה והזהירות של האדם מהחטא, כיון שידוע שעל כל צעד ושעל הוא עלול ליפול ולהכשל, לכן צריך הוא לעמוד כל העת על המשמר, ולבדוק כל מעשה שעושה האם

אין בו נזק רוחני. זו היא יראת חטא, ואף בשעת עשיית דבר שלפי דעתו הוא מצוה, חייב לבחון היטב אם אין חשש שקיום המצוה באופן זה עלול להוביל לתקלות שונות. זה הוא ביאור המושג 'ימשמש במעשיו'.

יסוד זה של החובה המוטלת על כל יהודי למשמש במעשיו ולבחון אותם היטב, מצינו בחטא העגל. הם היו בטוחים בחשבונם שכבר בא שש, ומכאן זה הסיקו שמושה כבר לא יגיע. הם לא פחדו שמא יש להם טעות, לא הרגישו

צורך לבדוק את עצמם, ולכן לא חששו שמא חשבונם בטעות יסודו.

היאך היו כה בטוחים בעצמם? מדוע לא חששו שמא הם טועים? יסוד חטאם נבע מהמצב שהיו שרויים בו באותו זמן, חושך ואפילה שמנע מהם להתבונן באופן מושכל ולבדוק שוב שהם לא טועים. שהרי מצינו שהיצה"ר הראה להם כאילו מיטתו של מרע"ה מרחפת באויר. המצב של חושך אפילה וערוביה גרם להם לבלבול מחשבתו, עד כדי כך שכשהגיעה השעה השישית של היום הארבעים הם הבינו מזה שמושה מת והוא כבר לא יגיע

וַיֵּרָא הָעָם כִּי בָשַׁשׁ מֹשֶׁה לְרַדֵּת מִן הָהָר (ל"ב, א)

במודרש (תנחומא י"ט): מהו 'כי בשש' – באו שש שעות ולא ירד. למה, שהתנה עמהם למ' יום אני מביא לכם את התורה, וכיון שבאו שש שעות ולא ירד משה מיד ויקהל העם על אהרן, ע"כ. בזמן מתן תורה חזרו כלל ישראל למצב של אדם הראשון קודם החטא. 'אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כולכם', איך הידרדרו מיד אח"כ בבת אחת לחטא כה

חמור?

בגמ' עירובין ד"ג ב': ת"ר שתי שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא, נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, עכשיו שנברא יפשפש במעשיו ואמרי לה ימשמש במעשיו. ופרש"י: יפשפש מעשיו – שעשה כבר, ויבדוק עבירות שבירו ויתודה וישוב. ימשמש במעשיו – כגון אם בא מצוה

לו יש את הרשעים שלו ולי יש את הרשעים שלי!...

וְשִׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשְּׁבֹט לְעֵשׂוֹת אֶת הַשְּׁבֹט (ל"א, ט"ז)

אמר רבינו שליט"א, שכאן כתוב שכלל ישראל הוא 'עושה את השבת'. ויש להביא בזה מ"ש רבינו מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל בס' טעמא דקרא [לראש השנה] בשם להבחל"ח רבינו מרן שליט"א, וז"ל: מרן החזו"א היה נוהג להתפלל ערבית ארבעים דקות אחר השקיעה, ובמוצ"ש היה מאחר עד ארבעים וחמשה דקות משום תוספת שבת וגם כדי שיתאחרו הרשעים לחזור לגיהנם [עיין בשו"ע או"ח ז' רצ"ג ס"א]. ופעם אחת שאלו הגאון רבי מאיר ברגמן, דהטעם שיתאחרו הרשעים לחזור לגיהנם לא שייך גביה, דבלאו הכי מרן הגר"ח מבריסק בירושלים מאחר להתפלל מעריב רק אחרי שיעבור משקיעה"ח כשיעור שמינית היום, ולגבי ק"ש ומלאכות דאורייתא מקפיד עד שיעבור חלק השישית של היום. השיב לו מרן החזו"א: להרב מבריסק יש את הרשעים שלו ולי יש את הרשעים שלי!...

לידו, יחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ולא יניח לעשותה בשביל ההפסד, שהרי שכרה עתיד לבוא, ואם באת לידו עבירה, יחשב שכרו שמשכתו בה עכשיו כנגד הפסדה העתיד ליפרע ממנו ע"כ. שמעתי ביאור בדין זה של 'ימשמש במעשיו', ביאור שיש להתבונן בו רבות. כשהקב"ה ברא את הבריאה הוא טבע אצל כל בעל חי כלים שעל ידם יוכל להתגונן מאויבים, חושים שונים המועילים לו להשמר מסכנה. אך אצל הציפור, שהיא אחת החיות החלשות ביותר בבריאה, לכאורה אין לה כלי להגן על עצמה, וגם אין לה חושים מיוחדים. אך באמת אצלה יש הגנה אחרת שהיא

יותר. מצב זה של בלבול גרם להם שלא יעצרו לחשוב שמא הם טועים בחשבון, ושלא 'ימשמשו במעשיהם' לבחון אם אין להם טעות. זה היה יסוד הירידה שלהם. אמנם בזמן מתן תורה הם הגיעו לדרגת אדה"ר קודם החטא, אך כיון שלא משמשו במעשיהם ממילא לא הבחינו בטעותם הנוראה, ועי"ז חזרו לדרגת אדה"ר אחר החטא.

זהו הביאור במסקנת חז"ל – "נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, עכשיו שנברא יפשפש במעשיו ואמרי לה ימשמש במעשיו". יסוד זה נאמר על מצבו של האדם לאחר החטא, לאחר שנכנס בו יצה"ר, על מצב זה נאמר שנוח לו יותר שלא היה נברא. אך 'עכשיו שנברא – ימשמש במעשיו', מעתה, הדרך היחידה שבה יוכל להיות במצב של 'נוח לו שנברא', היא רק אם יחיה באופן תמידי במצב של בחינת כל מעשה ומעשה שעושה האם ראוי לעשותו. אך אם לא ימשמש במעשיו, ממילא נוח לו שלא נברא יותר משנברא.

אין כל פטור מחובה זו, והיא מוטלת על כל יהודי באשר הוא. פעם שאל אותי אדם שהיה אז חילוני גמור: איך אפשר להיות בעל תשובה, הרי מיד בבוקר כשאני פותח עינים כבר באים אלי בתביעות: לומר מודה אני, ליטול ידים, לברך ברכות השחר, וכן הלאה במשך כל היום. הרי זו עבודה כה קשה, מי יכול לעמוד בזה? עניתי לו שיחשוב לעצמו לו יצויר שהאדם היה נברא באופן שאין הוא צריך לנשום, ואחד היה חולה, ורפואתו היתה שמעכשיו ועד סוף חייו הוא צריך כל היום לנשום. בודאי היה חושב לעצמו 'מי יכול לעמוד בזה?'. אך אצלנו הדבר פשוט שכך היא צורת החיים שלנו, ואין אנו חשים כל קושי ועול מצורך תמידי זה. כך היא גם הציפור שהזכרנו לעיל. אין היא מרגישה שיש לה עול מהטבע שלה להזיז את ראשה כל הזמן ולבדוק שאין אורבת לה סכנה. הם הם הדברים גם בכל הנוגע לחייו הרוחניים של האדם.

אם הוא רוצה באמת להיות "נוח לו שנברא", העצה היחידה היא שישגל לעצמו בטבע, שכל הזמן "ימשמש במעשיו", ועל כל דבר שעושה יחשוב קודם כל האם זה על פי דין. ה"משמוש" העיקרי שצריך האדם לעשות על המעשים שעושה, הוא בכל הנוגע להוראות היתר שמורה לעצמו, הוראות היתר שאף אם עיקרן הוא

אמת, אעפ"כ עלולות הן להביא לירידות גדולות.

מה היא הדרך להמנע מהוראת היתר שלא כדין? כיצד יכול האדם להבחין בין הוראת היתר אמיתית שאפשר לנהוג על פיה, לבין הוראת היתר העלולה לגרור את האדם לירידה?

גרסינן בגמ' בברכות דכ"ח ב': כשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו וכו' אמרו לו רבינו ברכנו, א"ל יהי רצון שתהא

מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם. א"ל תלמידיו עד כאן, א"ל ולואי, תדעו כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם ע"כ. והנה תלמידיו של ריב"ז היו תנאים גדולי עולם קדושי עליון שאין לנו כל מושג בגדלותם. היאך אפשר להבין שאצלם יהיה מורא בשר ודם גדול ממורא שמים?

ובשעתו האיר לי דודנו הגדול מרן רבי איסר זלמן מלצר זצוק"ל, את הענין שעליו דיבר ריב"ז שלגביו מורא בשר ודם גדול יותר ממורא שמים, שאי"ז ההימנעות מחטא כפשוטו, אלא הכוונה להרבה הוראות היתר שאדם מורה לעצמו. לגבי הוראת היתר, המורא מבשר ודם הוא גדול יותר. והביא ר' איסר זלמן משל לבאר דבריו. הנה כשאדם רגיל להתפלל כל יום בשעה קבועה, ופעם אחת אירע שמחמת סיבה חשובה של קיום מצוה הלך לישון בשעה מאד מאוחרת. כשמגיע הבוקר הוא חושב להורות היתר לעצמו להמשיך לישון ולהתפלל במנין מאוחר. והנה, גם אם באמת כלפי שמיא יש מקום להוראת היתר שלו, שהרי הקב"ה יודע שבמצבו קשה לו מאד לקום בשעה הרגילה, אך כיון שיודע שאנשים אחרים שיראו אותו קם מאוחר ואינם יודעים מה שהי' איתו בליל אתמול, הם לא יבינו היאך הוא מקל כך, הלא דבר זה יגרם לו להתאמץ ולקום כרגיל. ואמנם יכול הוא להסביר לסובבים אותו מה אירע לו, אך עדיין אי הנעימות תמנע ממנו להורות לעצמו הוראת היתר. עוד דוגמא נתן לי בזה הגרא"ז זצ"ל, לאדם שעוסק באיסוף כספים בשביל מוסד ופעמים נצרך למעות לצורך עצמו, והוא חושב להורות היתר לעצמו, שהרי התחייב לעבוד מספר שעות מסוים, ולמעשה עבד הרבה יותר שעות והשקיע הרבה יותר מאמצים מהנדרש, ובוודאי מגיע לו תשלום נוסף עבור זה, ובמיוחד בדבר שיסייע לו להמשיך אח"כ באיסוף. אך למעשה, גם אם באמת כלפי שמיא יש מקום להוראת היתר שלו, אעפ"כ כיון שאנשים יראו שלוקח ממון נוסף, נמנע מכך כי חושש שהם לא יבינו זאת כראוי.

זהו הצינוי של ריב"ז לתלמידיו: בכל מקום וזמן שבהם אתם חושבים להורות היתר לעצמכם, עליכם לדעת שכיון שהקב"ה ציוה עליכם ציווי, ממילא צריך להזהר מאד מלערוך חשבונות ולהקל בהיתרים שונים, ויש להחמיר אפי' בספק קל. הדרך לכך היא ע"י החשבון איך הוא עצמו הי' נוהג אם אנשים אחרים היו רואים את הקולא שהוא רוצה

להקל, האם גם אז הי' מקיל, או שהיה מחמיר משום חשש של מראית העין.

זהו ביאור הוראתו של ריב"ז – 'יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם'. יש להמנע מלסמוך על הוראת היתר. גם אם יש לאדם הוראת היתר שיש בה מן האמת, אעפ"כ על ידי זה הוא עלול ליפול.

משא רבינו מרן שליט"א

במעמד ראשי אלפי ישראל ברחובה של עיר

למען הרמת קרן התורה והיהדות. בני ברק ליל ט"ז אד"א תשפ"ד

תנועת "דגל התורה" נתייסדה ע"י מו"ח רבינו הגדול מרן בעל האבי עזרי זיע"א, לאגד את כל בני התורה תחת "דגל התורה" כדי להעמיד קהילות הקודש תחת הנהגת גדולי התורה.

וכדי שחינוך בנינו וצאצאינו יהי' בדרך התורה והיראה המסורה לנו ע"י גדולי ומאורי הדור.

ועצם ההצבעה למען תנועת "דגל התורה" הינה קידוש ה'.

וע"כ חובה קדושה להצביע עבור רשימת "דגל התורה".

ונזכה להקמת קרן התורה ולגאולה השלימה במהרה בימינו.